

A dezintegráció közgazdaságtana

(Miért ostobaság az EU felbomlásáról, ne adj' isten, a tagok közti háborúról beszélni)

Szűnni nem akaró vészjósló károghások követik a Brexitet: az európai integráció szét fog esni és kitör a háború. Ezt nem csak az ebbe a lapba író publicisták ismételtetik (lásd pl. Kardos Gábor „újrátöltött” cikkét a július 18-i számban); a július 15-i Newsweekben is azt olvasom Bill Powell-től, hogy „a további dezintegrálódásnak nagy a valószínűsége”, Donald Tusk pedig, az Európa Tanács elnöke nagyon szellemesen parafrázálta Marxot: „A szétesés kísértete járja be Európát”. És bár ezt követő háborúval nem mindenki ijesztget, amikor az Európai Unió legfőbb értékének azt tartják, hogy 70 éven át megőrizte a békét, szintén annak lehetőségére céloznak. Mindennek egy lágyabb tálalása a biciklis analógia: az EU is ahhoz hasonló; ha nem halad állandóan előre, felborul.

Nemrégiben már írtam arról e rovatban, hogy hamis az az alternatíva, miszerint az EU vagy a nyugat-európai és skandináv értékeket valló közösséggé válik, vagy szétesik. Szerintem az a reális folytatás, hogy az EU megmarad közös piacnak, és az alapító-atya országok azon belül egy szorosabb, nem-gazdasági értékközösségen alapuló integrációvá fejlődnek tovább.

Az EU már ma is egy több-osztatú formáció. A közös piacnak a 28 tagországon kívül még Svájc, Norvégia, Izland és Lichtenstein is tagja. A schengeni övezetnek nem része az európai-uniós tag Nagy-Britannia, Írország, Bulgária, Románia és Horvátország, az euró-övezetnek pedig a 28 európai-uniós tag közül kilenc. Ezen túlmenően kimaradt az európai uniós közös igazságügyi és belpolitikából Nagy-Britannia, Dánia és Írország. Bár jómagam az EU jövőjét egy kétsebességes integrációban látom, elismerésre méltó józanságra utal az EU vezetőinek az a gyakori nyilatkozata, hogy a fokozott integrálódást nem szabad erőltetni.

A háborútól félők nem számolnak azzal, hogy 1945 óta a világ alapvetően megváltozott, globalizálódott. Hazánk nemzeti jövedelmének több, mint 80 százaléka a külkereskedelemben realizálódik, de 40-50 százalék ez az arány még az olyan nagy gazdaságok esetében is, mint Németország vagy Franciaország. Amerika – miután feldolgozó iparának jelentős részét átadta Kínának – , nagy mértékben kínai importra szorul. Kína megtehetné, hogy abból a bevételből, amit az amerikai exportból szerez, felvásárolja az amerikai gazdaság egy tetemes részét. De mégsem teszi, mert nem akarja veszélyeztetni exportját. Inkább meghitelezzi az amerikai fizetési mérleg hiányát. Ezt a jelenséget *Chimerica*-nak nevezik. Mi sem utal jobban ennél a mai világ összefonódottságára. Az EU tagjai között olyan méretű a gazdasági összefonódottság, hogy menthetetlenül egymásra vannak utalva. Ez kizárja a háborúskodást.

A dezintegrálódás perspektívája mellett már hozhatók fel érvek. A második világháború utáni új világrend egyik terméke volt a GATT, a szabad kereskedelmet elősegíteni hivatott szervezet, mely 1994-ben WTO-vá, Világkereskedelmi Szervezetté alakult. Ez az intézmény egy-egy termékcsoport (újabban szolgáltatások) vámtételeinek lebontásáról több éves tárgyalásokat folytatott és folytat a mai napig. (Ezeket nevezik GATT-, illetve WTO-„fordulóknak”.) Margaret Thatcher pedig, 1979-es hatalomra jutása után elkezdte lebontani a tőkék nemzetközi áramlása előtti akadályokat, és a többi fejlett ország követte. (Azóta versengenek az országok a külföldi befektetőkért, és azóta használja ki a tőke szemérmetlenül az egyes országok „előnyeit”.) A nemzetközi gazdaság globalizálódása tehát a regionális integrációk nélkül is halad előre, és az integrációs partnerek összefonódottságát nem csak a regionális közös piacok erősítik.

A regionális integráció útján természetesen akadályok is vannak. Ezek egyik ismert megfogalmazása Dani Rodrik „*trilemmája*”. A mélyebb integrációra törekvő országoknak harmonizálniuk kell minden olyan területen a törvényhozást és szabályozást, amely a gazdasági teljesítményt, a versenyképességet érinti (hogy a versenypálya kiegyenlített legyen, ne „lejtsen” egyik játékos felé sem). Ez a fogyasztóvédelemmel és környezetvédelemmel kezdődik, de fokozatosan kiterjed a szociálpolitikára és majd minden területre. Ez azzal jár, hogy a nemzeti törvényhozásból hatásköröket kell átadni nemzetek feletti szervezeteknek, és sérül a hazai demokrácia. Tehát a három dolog: globális integráció, nemzeti szuverenitás és demokrácia nem valósítható meg egyidejűleg. Az EU-ban most a fokozott (de nem a mérsékelt!) integráció áll vesztesre.

Alberto Alesina és Enrico Spolaore 2003-ban megjelent közös könyve már csupán a címe miatt is híressé vált: „A nemzetek mérete” Adam Smithnek „A nemzetek gazdagsága” című könyvét idézi, mely a modern közgazdaságtan bibliája. Ebben bizonyítják, hogy a nagyméretű állam, a nagyméretű gazdasági lét politikai és gazdasági előnyökkel jár. De hogy a második világháború óta mégis jelentősen nőtt a kis államok száma, azt azzal magyarázzák, hogy a globalizáció – egy nagy egész részévé téve minden államot – pótolja a kisállami lét hiányosságait. E tételt a jelenlegi helyzetre vonatkoztatva arra a következtetésre juthatunk, hogy az EU-ból kiválás nem jár különösebb hátránnyal, mert azt kompenzálja a globális gazdaságba ágyazottság. E spekulációt azonban fölülírja a már tárgyalt szoros egymásrautaltság.

A szabadkereskedelem előnyeinek megoszlása az EU-ban

Nem mehetünk el szótlánul a szabadkereskedelem polarizáló, és az előnyöket nem egyformán elosztó hatása mellett. Nevezetesen, hogy a fejlettebb országoknál nagyobb mértékben jelentkeznek az előnyök. Ez kétségtelenül dezintegráló hatású, mert a kevésbé fejlett

országoknak támogatnia kellene a hazai gazdaságot, hogy a nemzetközi versenyben ne maradjon alul (azaz szembenemenni az integrációs szabályozással). Az EU azonban a nemzeti ipar támogatását nem engedi meg, de ennek ellensúlyozására szolgálnak a közösségi felzárkóztatási (az ún. kohéziós) alapok. Összességében az EU-tapasztalatok kedvezőtlenek: Olaszország, és a déli periféria többi országa egy cseppet sem jutott előbbre a nagyszabású EU-támogatások ellenére sem, azaz ezzel a módszerrel mindeddig nem sikerült elérni a felzárkózást. Ez nyilvánvaló bizonyíték arra, hogy a közös piacból, azaz a szabadkereskedelemből a periférikus országok gazdaságára ható hátrányokat az intézményrendszer és a kohéziós alapok nem képesek olyan mértékben kompenzálni, hogy azok meginduljanak a felzárkózás útján. Na ez az a pont, ahol a megbolydult integráción javítani kell, a feltételeket, szabályozásokat és intézményeket újra kell tárgyalni. De ki akarna emiatt kilépni? – a háborúzásról nem is beszélve.

A kilépéssel egy uniós átlag alatti jövedelmű ország azt kockáztatná, hogy a kereskedelemben változatlanul hátrányokat szenvedne el, elvesztené az uniós támogatásokat (gondoljunk csak például az agrártámogatások hatalmas összegére), és megszűnne az útlevíl nélküli szabad mozgás lehetősége. Vajon tudnánk-e mindezt pótolni oly módon, hogy kilépve lehetőség nyílik a hazai ipar és gazdaság erőteljes támogatására? És mi lenne az exporttal? A nagy nemzetközi feldolgozóipari cégeknél (nálunk elsősorban az autógyártóknál) a leányvállalat és az anyacég között a közvetlen beszállítások és kereskedelem nagy volumene valósul meg. Ezek adják kivitelünk 4/5-ét, ezeken kívül szinte alig van magyar ipar. A közös/egységes piactól való eltávolodásunk – az újra megjelenő vámok miatt – csapást mérne rájuk, és nyilvánvalóan áttelepülnének „barátságosabb” országokba. Azaz: szinte alig maradna saját exporttermékünk, holott az EU aránya az exportunkban 77, az importunkban 66 százalék. A kilépés miatt ezek jelentősen mérséklődnének. Vajon milyen relációkkal tudnánk ezt helyettesíteni?

Kellő mennyiségű konvertibilis árualap híján a forint konvertibilitása csak nehezen és csak néhány évig lenne tartható. Most egy rendszer része vagyunk, mely ránk kényszeríti a konvertibilitást, hiszen hogyan tudnák másképpen kivinni a külföldi vállalatok a profitot? Továbbá: konvertibilitás nélkül hogyan lennének képesek forintot venni a pénzügyi befektetők? És hogyan váltanák vissza forint-betétjeiket nyugati valutákra? És hogyan vinnék ki az állampapírok kamatát?

Az elmúlt huszonöt évben felnőtt egy generáció, mely nem tudja mit jelent az, ha a nemzeti valuta nem konvertibilis. Akár-mikor mehet külföldre, és szabadon átválthatja forintját nyugati valutákra és vissza. Szabadon vásárolhat, rendelhet az országhatárokon túlról, itthon minden nyugati terméket megkap. Vállalkozóként majdnem tetszés szerint nyithat üzletet külföldön, mint ahogy munkavállalóként is – kevés megszorítással – szinte bárhol elhelyezkedhet. Sőt, már egyetemistaként is tanult egy félévet külföldön. A konvertibilitás a

XXI. század szabadsága. Szinte elképzelhetetlen, hogy egy ország népe ezekről a lehetőségekről lemondjon. A kötött devizagazdálkodás az import korlátozását és rangsorolását jelentené. A fiatalabb generációk számára elképzelhetetlen, hogy választaniuk kelljen, mi a fontosabb: a nyugati kocsi, a laptop, a külföldi utazás, az itthon nem gyártott gyógyszerek, vagy az állati takarmányok, vagy valamilyen, a hazai ipar számára nélkülözhetetlen, de az átlagember számára ismeretlen alkatrészecskék és intermedierek. Mindezzel szemben állna a hazai ipar védelmének a lehetősége – a csere csöppet sem tűnik kedvezőnek.

A 28 tagországnak legalább a fele ebben a helyzetben van. Vajon miért akarnának kilépni? A másik, gazdagabbik fele pedig jóval nagyobb hasznot húz a közös piacon folyó kereskedelemről, mint amibe a kohéziós alapokat képző hozzájárulás kerül neki. Célunk a kereskedelemről fakadó előnyök igazságosabb megosztása kell legyen. Ez csak úgy lehetséges, ha megengedik, hogy támogathassuk a hazai ipart.

Bp, 2016. júl. 31.

Kiss Károly
közgazdász és társadalomkutató

(Megjelent a Magyar Nemzet 2016. aug. 3-i számában, illusztrációk, statisztikák és források nélkül)

A külkereskedelem aránya a GDP-ben (%)

(az export és az import arányának átlaga)

	2010	2012
Ausztria	56,5	55,6
Csehország	74,8	75,2
Németország	44,1	48,9
Görögország	28,3	29,5
Magyarország	81,7	91,0
Hollandia	72,6	83,8
Lengyelország	42,0	46,6
Szlovákia	84,2	94,0

forrás: OECD Factbook, web

→ → → →

**Külkereskedelmi termékforgalom
országcsoportok szerint (%)**

	behozatal		kivitel	
	2010	2015	2010	2015
EU 27	67,8	76,5	77,4	79,2
nem EU	32,2	23,5	22,6	20,8
összesen	100,0	100,0	100,0	100,0
részletezés				
- EU 15	51,1	55,2	57,1	56,9
- EU 12 (új tagok)	16,7	21,3	20,3	22,3
- Ázsia	18,4	12,8	6,5	5,7
- Amerika	2,5	2,7	3,0	5,0

forrás: KSH STADAT, web

Irodalom:

Alesina, Alberto and Enrico Spolaore: The Size of Nations. MIT Press 2003.

HVG 2016. július 7. A Brexit mint esély. (Seres László)

Kiss Károly: Bye, bye EU! Szemben a világgal. (Hipotetikus elemzés.)

http://kisskaroly.x3.hu/valsagtan/bye-bye_eu.pdf

Magyar Nemzet, 2016. június 29. Visszakapjuk Európát? (Kardos Gábor)

Magyar Nemzet, 2016. július 4. Követi-e az EU Jugoszlávia példáját? (Techet Péter)

Magyar Nemzet 2016. július 9. Kutyaharapást szőrével. Követhetik-e mások is a brit utat? (György Zsombor, Kósa András)

Magyar Nemzet, 2016. július 18. A nizzai lecke: nagyhatalmi harc a háttérben? (Kardos Gábor)

Magyar Nemzet, 2016. július 22. Európa féltése. (Kiss Károly)

Newsweek 07/15/2016. Can Europe Save Itself? (Bill Powell)

Rodrik, Dani: A globalizáció paradoxona. Corvina, 2014.

Stern 30. 6. 2016. Gespräch mit Heinrich August Winkler. (von Katja Gloger)

The Economist June 11th 2016. Consequences of Brexit. Beyond the fringe.

The Economist June 18th 2016. Between the borders. The idea of European unity.

The Economist July 2nd 2016. Free exchange. The economists who foresaw the backlash against globalisation.

The Economist July 2nd 2016. Anarchy in the UK.

The Economist July 9th 2016. Looking to Mutti.

fűlszöveg:

A globalizáció, a nemzetközi munkamegosztás és az eddigi integráció olyan mértékű összefonódást alakított ki az EU tagállamai között, hogy ha Nagy-Britanniához hasonlóan esetleg mások is kiválnának, a közös piacnak egész biztosan ők is továbbra is tagjai maradnának.

Magyarország kiválása egyszerűen elképzelhetetlen; számtalan előnyt kellene feláldozni azért, hogy saját iparát, gazdaságát támogathassa, s ezáltal dolgozza le elmaradottságát. (Aminek a sikerére egyáltalán nincs garancia.)